

BACKGROUND REPORT

PRAGUEPRAŽSKÝ
STUDENTSTUDENTSKÝ
SUMMIT

UNESCO

Světové dědictví UNESCO

Světové dědictví UNESCO

1 Úvod – co je to dědictví?

Dědictví pro kontext UNESCO lze stručně definovat takto: **„Prvky krajiny a hmotné či duchovní hodnoty, které pocházejí z minulosti a jejichž zachování pro budoucnost je ve veřejném zájmu.“**¹ Rozdíl mezi dědictvím národním a světovým je do značné míry určen rozsahem veřejného zájmu na jeho zachování.

Každý národ přirozeně vnímá určité hmotné i nehmotné hodnoty jako své dědictví – součást své identity a národní pýchy. Světové dědictví se odlišuje svou **univerzálností** – patří všem lidem na světě nezávisle na tom, na území kterého státu se nachází, a jeho případná ztráta by ochudila lidstvo jako celek². Právě proto je povinností mezinárodního společenství spolupracovat na jeho ochraně.

Myšlenka na vytvoření mezinárodní organizace, která by měla širší spolupráci na ochraně světového dědictví zajišťovat a koordinovat, se objevila již ke konci první světové války a tento úkol nakonec připadl právě Organizaci spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, dále jen UNESCO), která si již ve své Ústavě³ stanoví povinnost dohlížet na zachování světového kulturního a přírodního dědictví⁴.

2 Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

Za dobu své existence vytvořilo UNESCO pomocí mezinárodních smluv ucelený systém nástrojů pro ochranu světového hmotného i nehmotného dědictví⁵. Hlavními dokumenty upravující tuto problematiku jsou: Úmluva na ochranu kulturních statků v případě ozbrojeného konfliktu (1954)⁶, Úmluva o opatřeních k zákazu a zamezení nedovoleného dovozu, vývozu a převodu vlastnictví kulturních statků (1970)⁷, **Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (1972)**⁸, Úmluva o ochraně podvodního kulturního dědictví (2001)⁹ a Úmluva o zachování nehmotného kulturního dědictví (2003)¹⁰.

První dva dokumenty jsou přímým odrazem válečných zkušeností, zatímco poslední dva lze brát spíše jako rozšíření pojmu světového dědictví a možností jeho ochrany. Nejdůležitějším dokumentem z výše uvedených je bezpochyby Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, která je známa také jako Úmluva o ochraně světového dědictví (dále jen Úmluva). Úmluva vznikla díky snahám o zachování kulturních památek a zajištění ochrany přírody.¹¹

¹ *Průřezové téma Výchova ve vztahu ke kulturně historickému dědictví* [online]. [cit. 2. října 2013]. Dostupný na World Wide Web: <http://www.historickededitvi.cz/prurezove-tema-vychova-ke-vztahu-ke-kulturne-historickemu-deditvi>.

² *World Heritage Information Kit* [online]. c2008 [cit. 30. července 2012]. Dostupný na World Wide Web: <http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-567-1.pdf>.

³ Ústava UNESCO získala své první signatáře už 15. listopadu 1945 (účinnou se stala o rok později po dosažení požadovaného počtu signatářů. K dispozici je na: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=15244&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

⁴ BANDARIN, Francesco. *World Heritage – Challenges for the Millenium*. 1st edition. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2007. 9 p.

⁵ MATSUURA, Kodchiro. *World Heritage – Challenges for the Millenium: Foreword*. 1st edition. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2007. 7 p.

⁶ V angličtině k dispozici zde: <http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000824/082464mb.pdf>.

⁷ V angličtině k dispozici zde: <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001140/114046e.pdf>.

⁸ V angličtině k dispozici zde: <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001140/114044e.pdf>.

⁹ V angličtině k dispozici zde: <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001246/124687e.pdf>.

¹⁰ V angličtině k dispozici zde: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001325/132540e.pdf>.

¹¹ *World Heritage Information Kit* [online]. c2008 [cit. 30. července 2012]. Dostupný na World Wide Web: <http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-567-1.pdf>.

Vedle těchto dokumentů byla v průběhu desetiletí přijata celá řada dokumentů poradních organizací UNESCO, především se jedná o Mezinárodní radu pro památky a sídla (International Council on Monuments and Sites, dále jen ICOMOS¹²) a Mezinárodní unii ochrany přírody (International Union for Conservation of Nature, dále jen IUCN¹³), které se věnují kulturnímu a přírodnímu dědictví. Ty mají zejména funkci metodickou a jejich dodržování patří ve vyspělých zemích k samozřejmým zásadám památkové péče.

2.1 Vznik Úmluvy

Událostí, která upřela mezinárodní pozornost na problematiku ochrany kulturních památek, bylo rozhodnutí egyptské vlády vybudovat na řece Nil Vysokou asuánskou přehradu. Obrovský projekt znamenal nejenom přesídlení asi půl milionu egyptských a súdánských zemědělců, ale zároveň i ohrožení velkého množství starověkých památek, včetně slavného chrámového komplexu Abu Simbel, které se nacházely na území, jež mělo být zatopeno vodou.¹⁴ V roce 1959 UNESCO na popud vlád Egypta a Súdánu zorganizovalo mezinárodní kampaň za záchranu ohrožených památek, díky níž byly chrámové komplexy přemístěny na nová stanoviště. Celý projekt stál přes 80 milionů dolarů, přičemž přibližně polovina prostředků byla darována 40 státy jako projev sdílené zodpovědnosti za zachování dotčených kulturních památek.¹⁵ Úspěch projektu přemístění chrámu Abu Simbel vedl k sérii několika dalších kampaní soustředujících se například na ochranu italských Benátek a dalších míst všude po světě. V této době také UNESCO spolu s ICOMOS iniciovalo přípravy pro vytvoření úmluvy o ochraně kulturního dědictví.¹⁶

Idea skloubit ochranu kulturních památek a přírodního dědictví má původ ve Spojených státech amerických, kde se poprvé objevila během konference konané v Bílém domě v roce 1965. Podobný požadavek byl později vysloven ještě několikrát, například ze strany Mezinárodní unie pro zachování přírody a byl prezentován na konferenci Spojených národů o (lidském) životním prostředí ve Stockholmu těsně předtím, než byla Úmluva 16. listopadu 1972 přijata Generální konferencí UNESCO.¹⁷

U příležitosti dvacátého výročí jejího vzniku byla Úmluva doplněna ještě o články týkající se ochrany kulturní krajiny, které jsou definovány jako společné výtvořiny člověka a přírody a je zdůrazňována potřeba jejich ochrany především z hlediska zachování biodiverzity a udržitelného využívání krajiny. Úmluva se tímto stala vůbec prvním mezinárodně uznaným nástrojem pro ochranu kulturních krajin.¹⁸

Během čtyřiceti let od svého vzniku si Úmluva vydobyla místo základního kamene v celém systému ochrany světového dědictví a její úspěch lze doložit například množstvím signatářů - k 1. srpnu 2013 ji podepsalo 190 států z celkových 195 členů UNESCO.¹⁹ Všechny smluvní strany Úmluvy se pravidelně schází na svém Valném shromáždění zpravidla během zasedání Generální konference UNESCO.

¹²V češtině Mezinárodní rada pro památky a sídla (zkratka pochází z anglického International Council on Monuments and Sites) je vysoce odbornou mezinárodní nevládní organizací specializující se na ochranu kulturního dědictví. ICOMOS vznikl postupně na základě mezinárodních smluv a celý proces byl zakončen 1964 Athénskou chartou. ICOMOS mimo své další aktivity funguje jako odborný poradní orgán UNESCO a má důležitou pozici v rámci procesu přijímání památky na Seznam světového dědictví. Pro více informací viz: <http://www.icomos.org/en/about-icomos>.

¹³Mezinárodní svaz ochrany přírody (zkratka pochází z anglického International Union for Conservation of Nature) je světově nejstarší a největší organizace zaměřená na ochranu přírody. Založen byl v roce 1948, vztah k UNESCO je obdobný jako u ICOMOS. Více viz: <http://www.iucn.org/about/>.

¹⁴O'MEARA, David. *The Aswan Dam*. 1st edition. London: Faces, 2006. 23 p. ISSN: 0749-1387.

¹⁵PERRY, Loni. *The Abu Simbel Relocation: Moving One of Egypt's Greatest Monuments* [online]. c2009 [cit. 2012-07-30]. Dostupné na World Wide Web: <http://suite101.com/article/the-abu-simbel-relocation-a169338>.

¹⁶*World Heritage Information Kit* [online]. c2008 [cit. 2012-07-30]. Dostupný na World Wide Web: <http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-567-1.pdf>.

¹⁷BENUSAN, Emir. *The protection of cultural heritage artefacts in war-prone areas*. 1st edition. Paris: UNESCO World Heritage Center, 2011. 2 p.

¹⁸RÖSSLER, M. Protecting outstanding cultural landscapes. *The World Heritage Newsletter*, December 1993, no. 3, p. 15.

¹⁹*States Parties: Ratification Status* [online]. [cit. 2012-07-31]. Dostupné na World Wide Web: <http://whc.unesco.org/en/statesperties/>.

2.2 Obsah Úmluvy

Úmluva se zaměřuje především na definování kritérií, podle nichž jsou kulturní a přírodní památky zapisovány na Seznam světového dědictví (dále jen Seznam), a ustanovení orgánů, které zajistí jeho správu. Je zde rozlišeno a podrobně definováno **kulturní dědictví** (památky, komplexy, lokality), **přírodní dědictví** (přírodní památky, geologické a fyziologické útvary, přírodní lokality), **dědictví smíšené povahy**, vyhovující části nebo všem definicím pro kulturní a přírodní dědictví, a **kulturní krajiny**.²⁰ Tato kritéria mají především pomoci určit, zda jde o statektzv. mimořádné univerzální hodnoty (viz níže).

Úmluva také iniciuje vznik nových orgánů a dalších nástrojů zajišťujících její naplňování. Kromě samotného světového dědictví je důraz kladen i na povinnost států chránit památky svého národního dědictví.

2.2.1 Výbor pro světové dědictví

Na základě článku 8 Úmluvy byl vytvořen nový orgán v rámci UNESCO, a to Mezinárodní výbor pro ochranu kulturního a přírodního dědictví výjimečné světové hodnoty, známý spíše jen jako Výbor pro světové dědictví (dále jen Výbor). Ve Výboru jsou zástupci 21 států, kteří jsou voleni na šest let. Spíše než o politický orgán jde o skupinu zkušených odborníků kvalifikovaných v oblasti kulturního a přírodního dědictví, jejichž úkolem je na základě stanovených kritérií hodnotit, vybírat a mít poslední slovo v rozhodování o případném zapsání památky na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví. Rozhodnutí vynesená jménem Výboru jsou ryze vědecká a postavená na objektivním základu. Výbor úzce spolupracuje s mnoha poradními orgány UNESCO, z nichž nejdůležitější jsou: **ICCROM** (Mezinárodní centrum studií pro zachování a obnovu kulturních statků) a již zmíněné **ICOMOS** a **IUCN**.²¹ Zasedání Výboru jsou organizována Centrem pro světové dědictví (World Heritage Centre, dále jen WHC), hlavním pomocným orgánem Výboru, který dlouhodobě koordinuje veškeré záležitosti týkající se Světového dědictví a dohlíží na každodenní provádění Úmluvy. Centrum mimo jiné poskytuje rady členským státům při přípravě nominačních materiálů, organizuje pomoc státům prostřednictvím Fondu světového dědictví. Centrum také plní osvětovou funkci a publikuje rozličné materiály týkající se světového dědictví.²²

2.2.2 Fond světového dědictví

Aby mohlo UNESCO poskytovat finanční podporu pro správu světového dědictví, byl Úmluvou iniciován vznik Fondu světového dědictví, do kterého přispívají všechny smluvní strany Úmluvy podle pravidel ustanovených na jejich valném shromáždění. V současnosti fond spravuje částku přibližně 40 milionů dolarů a kromě povinných příspěvků od smluvních stran Úmluvy poměrně značné procento tvoří i dobrovolné příspěvky od států i soukromých subjektů. Finance jsou rozdělovány na základě žádostí států o mezinárodní podporu při správě světového dědictví, přičemž přednost mají bezprostředně ohrožené památky.²³

V souvislosti s přijetím Palestiny coby plnohodnotného člena UNESCO v září 2011 přestaly na protest proti většinovému rozhodnutí Spojené státy americké²⁴ a Izrael platit veškeré své povinné příspěvky pro tuto organizaci. Celkově tak UNESCO v současné době přišlo asi o čtvrtinu svých příjmů a musí utlumovat

²⁰ Směrnice Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu 2011/01/WHC k provádění Úmluvy o ochraně světového dědictví. World Heritage center [cit. 31-7-2012]. Dostupné z: http://rapidlibrary.com/files/smernice-k-provadeni-umluvy-pracovni-verze-2008-www-doc_ulcf8xxtfti89on.html.

²¹ POZDÍŠKOVÁ, Natálie. *Ochrana kulturního dědictví v ČR: diplomová práce*. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2011. 98 l. Vedoucí diplomové práce Jana Dudová.

²² World Heritage Centre [online]. [cit. 2012-08-07]. Dostupné na World Wide Web: <http://whc.unesco.org/en/134/>.

²³ World Heritage Fund [online]. Last revision 15th of June 2012 [cit. 2012-07-31]. Dostupné na World Wide Web: <http://whc.unesco.org/en/world-heritage-fund>.

²⁴ Postoj USA a jeho dopady pro UNESCO je velmi dobře zpracován např. zde: <http://www.heritage.org/research/reports/2011/12/what-palestine-membership-means-for-unesco-and-the-rest-of-the-united-nations>.

některé své dlouhodobé projekty zaměřené většinou do rozvojových států.²⁵ V souvislosti s neplacením členských příspěvků ztratili USA a Izrael k 8. 11. 2013 hlasovací právo v rámci UNESCO. Zastaveny byly také všechny americké projekty UNESCO zabývající se např. informováním o holocaustu.²⁶

2.3 Smluvní státy Úmluvy

Státy, na jejichž území se památka světového kulturního nebo přírodního dědictví nachází, uznávají společný zájem mezinárodního společenství na spolupráci při ochraně dotčeného dědictví. Zároveň musí být zachována jejich úplná svrchovanost. Na základě ratifikace Úmluvy tak smluvním státům vyvstává celá řada povinností, z nichž nejdůležitější jsou:

- zajistit návrh na zápis, označení, ochranu, zachování, zhodnocení a předávání kulturního a přírodního dědictví nacházejícího se na jejich území budoucím generacím a pomáhat při tomto úkolu dalším smluvním státům, které o to požádají,
- vytvořit útvary pro ochranu, zachování a zhodnocení dědictví,
- zpracovat vědecké a technické studie pro určení kroků, jimiž lze bojovat proti nebezpečím, která dědictví ohrožují,
- nepřijmout úmyslně žádné opatření schopné přímo či nepřímo poškodit dědictví na jejich území nebo na území jiného smluvního státu,
- předložit Výboru soupis statků, které by mohly být v budoucnu zapsány na Seznam světového dědictví (tzv. Indikativní seznam),
- pravidelně přispívat do Fondu světového dědictví, přičemž o výši těchto příspěvků rozhodne Valné shromáždění smluvních států Úmluvy ²⁷.

Konkrétně jmenovaných povinností pro smluvní státy lze v rámci Úmluvy nalézt celkem čtrnáct a k dalším krokům jsou smluvní státy vyzývány. Je zřejmé, že účast na Úmluvě pro státy znamená i poměrně značné zatížení na administrativní úrovni.

Smluvní státy zároveň v souvislosti s Úmluvou požívají i značných výhod a prestiže – např. mohou získat finanční prostředky z Fondu světového dědictví, což je důležité především pro rozvojové státy nebo státy postižené přírodní nebo člověkem způsobenou katastrofou. Smluvní státy mají také automaticky přístup k celé síti vysoce kvalifikovaných odborníků v rozličných oborech a zápis památky na Seznam světového dědictví zpravidla znatelně zvýší zájem veřejnosti o ni, což při dodržení zásad udržitelného turismu může přispět k rozvoji lokální ekonomiky.²⁸

²⁵ *Palestina je členem UNESCO, USA přestaly platit příspěvky* [online]. c2011. poslední aktualizace 31. října 2011 [cit. 2012-07-31]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/141303-palestina-je-clenem-unesco-usa-prestaly-platit-prispevky/>.

²⁶ *U.S. loses its UNESCO voting right* [online]. 8th of November 2013 [cit. 2013-11-12]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.usatoday.com/story/news/world/2013/11/08/us-loses-unesco-vote/3473381/>.

²⁷ Směrnice Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu 2011/01/WHC k provádění Úmluvy o ochraně světového dědictví. World Heritage center [cit. 2012-07-30]. Dostupné z: http://rapidlibrary.com/files/smernice-k-provadeni-um-luvy-pracovni-verze-2008-www-doc_ulcf8xxtfti89on.html

²⁸ *World Heritage Information Kit* [online]. c2008 [cit. 2012-07-30]. Dostupný ve World Wide Web: <http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-567-1.pdf>.

3 Seznam světového dědictví

Seznam byl vytvořen na základě Úmluvy a prvních dvacet památek na něj bylo zapsáno v roce 1978.²⁹ V současnosti Seznam světového dědictví zahrnuje 981 památek, z toho 759 kulturních, 193 přírodních a 29 smíšené povahy. Minimálně jednu památku má na seznamu zapsáno celkem 160 států.³⁰

3.1 Širší principy ovlivňující Seznam světového dědictví

Základním principem výběru památek do Seznamu světového dědictví je jejich **mimořádná hodnota, jedinečnost, autenticita a celistvost**. Aby si Seznam zachoval svou prestiž, musí se současně snažit o udržení co nejvyšší míry reprezentativnosti. Zapsané památky by měly částečně i symbolicky zastupovat určitý stavební typ daného období v určitém širším regionu, etapu v geologickém vývoji země apod. Z těchto důvodů se Výbor při samotném sestavování Seznamu ohlíží kromě výše popsaných Strategických cílů Úmluvy také natzv. **Globální strategii pro reprezentativní, vyvážený a věrohodný Seznam světového dědictví**, která byla vytvořena v roce 1994. Důvodem pro její vytvoření byla nápadná nevyváženost položek na Seznamu ve prospěch vyspělého světa, především Evropy a také památek kulturní povahy (více než dostatečně jsou na Seznamu zastoupena třeba evropská historická města nebo katedrály).

S ohledem na Globální strategii jsou smluvní státy vyzývány, aby zvážily, zda již nejsou na Seznamu zastoupeny dostatečně, případně zpomalily tempo předkládání nových návrhů na zápis. Výbor zároveň omezuje počet nominací jednoho smluvního státu projednávaných v určitém období na dvě. Kromě toho je stanoven i maximální počet kandidatur, kterými se bude Výbor zabývat během jednoho svého zasedání.

Regulace nijak neomezují celkový počet památek, kterým má být přiznán status světového dědictví, stejně jako jejich počet v jednotlivých státech. Určitým typům nominací je dáвана přednost - zjednodušeně řečeno jde v první řadě o nominace smluvních států, kteří ještě nemají zapsanou žádnou památku a nominace týkající se přírodního dědictví, kulturních krajín nebo společných nominací několika států –tzv. příhraniční nebo nadnárodní sériové památky.³¹

Přes počáteční vlažné přijetí je dopad Globální strategie poměrně jasně viditelný. Od jejího přijetí značně vzrostl počet památek zapsaných rozvojovými státy a v důsledku napomohla i rozšíření statutu světového dědictví o další kategorie (kulturní krajiny, podvodní dědictví, nehmotné dědictví...).³²

3.2 Zápis na Seznam světového dědictví

Návrhy na zápis do Seznamu světového dědictví UNESCO mohou provádět pouze smluvní státy Úmluvy. Zároveň může nominaci předložit i několik států společně.³³ Kromě splnění alespoň jednoho z níže uvedených kritérií musí každá navrhovaná památka splňovat i podmínku autentičnosti z hlediska svého pojetí, materiálů, provedení nebo okolí a požívat přiměřenou právní, smluvní nebo tradiční ochranu a správu odpovídající požadavkům zapsaných statků. Hodnocení autentičnosti u kulturních statků provádí ICOMOS, respektive IUCN v případě památek přírodního dědictví.

²⁹Tamtéž.

³⁰*World Heritage List* [online]. [cit. 2012-08-01]. Dostupné na World Wide Web: <http://whc.unesco.org/en/list>.

³¹*Global Strategy* [online]. last revision 2th of July 2012 [cit. 2012-08-01]. Dostupné na World Wide Web: <http://whc.unesco.org/en/globalstrategy/>.

³²Tamtéž.

³³Vhodné např. pro řetěz památek, který překračuje hranice jednoho státu, nebo celé území příhraničního charakter, jak je to typické třeba pro přírodní pamětihodnosti. Příkladem řetězu památek je třeba připravovaná nominace evropských lázeňských měst vedená Karlovými Vary viz <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/128417-lazenska-mesta-se-chteji-zapsat-na-seznam-unesco/>.

3.2.1 Indikativní seznam

Smluvní státy podávají své návrhy prostřednictvím vlastních centrálních úřadů, které jsou agendou Úmluvy pověřeny podle svých vnitřních právních předpisů. Než ale návrh předloží, musí svůj záměr, že určitou památku chtějí navrhnout, nejprve dopředu ohlásit prostřednictvím orientačníhotzv. **Indikativního seznamu.** Jde de facto o soupis statků na území konkrétního smluvního státu, které tento stát považuje za vhodné pro zápis na Seznam a má v úmyslu je k zápisu navrhnout v průběhu nadcházejících 5-10 let.³⁴ Výbor má tak přehled o své práci i do budoucnosti.

Pro jednotlivé památky se do Indikativního seznamu zpracovávají stručné „pasporty“, které musí obsahovat jejich název, zeměpisné určení, krátký popis včetně ověření autentičnosti, stav památkové ochrany (ne pouhý výčet právních předpisů, ale spíše jejich skutečné fungování) a komparativní studii se statky stejného typu.³⁵ V současné době své Indikativní seznamy předložilo 172 států a dohromady se na nich nachází 1580 památek.³⁶

3.2.2 Kritéria pro zápis kulturní památky na Seznam světového dědictví³⁷

Aby mohly být zapsány, musí památky, komplexy nebo lokality definované Úmluvou splňovat nejméně jedno z následujících kritérií a požadavek autentičnosti:

- (i) představovat unikátní umělecké dílo, mistrovské dílo tvůrčího ducha člověka,
- (ii) mít výrazný vliv v určitém období nebo v určité kulturní oblasti na vývoj architektury nebo technologií, monumentálního umění nebo organizaci prostoru,
- (iii) přinášet jedinečné nebo výjimečné svědectví o kulturní tradici nebo zaniklé či žijící civilizaci,
- (iv) být významným příkladem typu stavby nebo architektonického souboru ilustrujícího důležité historické období,
- (v) být významným příkladem tradičního lidského sídla reprezentujícího určitou kulturu, především stal-li se ohroženým v důsledku nevratných změn,
- (vi) být přímo nebo materiálně spojeny s událostmi, živými tradicemi, myšlenkami, vírou nebo uměleckými a literárními díly výjimečného světového charakteru. V posledním případě Výbor zdůrazňuje, že toto kritérium může zdůvodnit zápis pouze ve výjimečných případech nebo když je aplikováno společně s ostatními kritérii.³⁸

Města, respektive jejich historická jádra se zpravidla zapisují jako jednotné celky. Co se týče městských souborů, výbor rozlišuje města „mrtvá“, historická města „živá“ a nová města 20. století, u nichž je velmi těžké posoudit jejich kvalitu, jelikož tu může prokázat pouze čas. Jejich zápis by tedy měl být spíše výjimečnou událostí.

³⁴ *Procedura zapisování památek na Seznam světového dědictví UNESCO* [online]. poslední aktualizace 20. Června 2012 [cit. 2012-08-01]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.mkcr.cz/cz/zpravodajstvi/dotazy/procedura-zapisovani-pamatek-na-seznam-svetoveho-dedictvi-unesco-138338/tmplid-228>.

³⁵ FRÍČOVÁ, Vítězslava. *Ochrana světového kulturního dědictví v rámci UNESCO: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2003. 73 l., 12 l. příl. Vedoucí diplomové práce Jana Dudová.

³⁶ *Tentative Lists* [online]. [cit. 2012-08-01]. Dostupné na World Wide Web: <http://whc.unesco.org/en/tentativelists>.

³⁷ Na svém 6. mimořádném zasedání Výbor rozhodl o spojení kritérií pro kulturní i přírodní památky, takže v současné době existuje deset univerzálních kritérií pro posuzování světového dědictví. Zde jsou však opět uvedena odděleně s ohledem na jejich větší přehlednost.

³⁸ Směrnice Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu 2011/01/WHC k provádění Úmluvy o ochraně světového dědictví. World Heritage center [cit. 31. 7. 2012]. Dostupné z: http://rapidlibrary.com/files/smernice-k-provadeni-umlu-vy-pracovni-verze-2008-www-doc_ulcf8xxtfti89on.html.

3.2.3 Kritéria pro zápis přírodní památky na Seznam světového dědictví

K uskutečnění zápisu na Seznam světového dědictví musí přírodní památky, geologické a fyziologické útvary nebo přírodní lokality definované Úmluvou splňovat nejméně jedno z následujících čtyř kritérií a požadavek autentičnosti:

- (vii) představovat mimořádné přírodní jevy nebo oblasti, které vyjadřují přírodní krásy nebo mají mimořádný estetický význam,
- (viii) být mimořádně reprezentativními příklady hlavních stádií v dějinách země, včetně svědectví o vývoji života, geologických procesech probíhajících při vývoji zemských útvarů nebo geomorfologických či fyziografických prvků, které mají zvláště velký význam,
- (ix) být mimořádně reprezentativními příklady ekologických a biologických procesů v průběhu evoluce a vývoje ekosystémů, jakož i společenství rostlin a zvířat, ať už suchozemských, vodních, pobřežních nebo mořských,
- (x) obsahovat přírodní a nejreprezentativnější či nejdůležitější stanoviště pro zachování biologické rozmanitosti *in situ*³⁹, včetně těch stanovišť, kde přežívají ohrožené druhy, které mají mimořádnou univerzální hodnotu z hlediska vědy nebo zachovalosti světové biodiverzity.⁴⁰

3.2.4 Průběh zápisu památky na Seznam světového dědictví

Podávání návrhů je ve skutečnosti poměrně dramatické a musí být státy pečlivě zváženo a načasováno, jelikož se Výbor zabývá pouze omezeným počtem návrhů za rok. Kromě strategií týkajících se obsahu Seznamu Výbor zvažuje i časové hledisko a kompletnost dokumentace. Mimoto jsou posuzovány nominace společně podané více státy a změny v již zapsaných položkách Seznamu (většinou jde o jejich rozšíření na větší území).

Vybrané návrhy jsou pečlivě posouzeny sekretariátem Výboru (tuto úlohu plní Centrum světového dědictví), který hodnotí jejich povinné formální a obsahové náležitosti. V případě, že v dodané dokumentaci něco chybí, má stát ještě možnost dokumentaci doplnit, aniž by byl proces schvalování návrhu narušen.

Nominace jsou podávány skrze dva oddělené dokumenty. Nejdříve se předkládá **Malá nominační zpráva**. Jde o 2-3 stránkový dokument, který obsahuje první zhrnutí seznámení s památkou. Následuje **Velká nominační zpráva**, jejíž příprava je už mnohem náročnější a dlouhodobě se na ní podílí značné množství odborníků. Obsahuje například analýzy autentičnosti navrhované památky, kartografické a fotografické materiály, které dopodrobna popisují charakteristiky památky a jejího prostředí, nutná je také dokumentace týkající se dosavadní ochrany, kterou je památka zaštitěna na vnitrostátní úrovni atp. Od roku 2003 je povinnou součástí taktéž tzv. *management plan* - komplexní plán péče o památku ve střednědobém i dlouhodobém horizontu, zabývající se například řešením infrastruktury, nutnými opravami a údržbou nebo plány v oblasti turismu. Ve výsledné podobě nominace obsahuje asi 200 – 300 stran. Při jejím sepisování se stát může obracet na Centrum světového dědictví s žádostmi o radu a pomoc, což je důležité především pro rozvojové státy, které mnohdy nemají dostatečné vědecké kapacity v potřebných oborech.⁴¹

³⁹ „*in situ*“ je odborný latinský termín, který v doslovném překladu znamená „na místě“ a v konkrétním kontextu má význam původního stanoviště, kde se zvířata či rostliny přirozeně vyskytovaly od doby svého vzniku evolučním vývojem.

⁴⁰ Směrnice Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu 2011/01/WHC k provádění Úmluvy o ochraně světového dědictví. World Heritage center [cit. 31. 7. 2012]. Dostupné z: http://rapidlibrary.com/files/smernice-k-provadeni-umlu-vy-pracovni-verze-2008-www-doc_ulcf8xxtfti89on.html.

⁴¹ HROMADA, Václav. *Mezinárodní formy spolupráce v oblasti ochrany a regenerace kulturních hodnot: bakalářská práce*. Brno : Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2008. 54 l., 5 l. příl. Vedoucí bakalářské práce: Lea Vojtová.

V březnu sekretariát postoupí kompletní dokumentaci na posouzení ICOMOS, respektive IUCN, případně oběma organizacemi, které návrh odborně zhodnotí z hlediska faktické správnosti. Hodnotitelé přitom nejsou vybíráni ze zemí, které nominaci předložily, a neměli by být ani ze sousedních zemí.⁴² Tímto pověřením nevládních organizací odborníků se proces zbavuje politických tlaků.

Odborné mezinárodní hodnocení má dvě části: nejdříve se pozornost soustřeďuje na to, zda památka skutečně vykazuje ty hodnoty (splňuje výše uvedená kritéria), pro které má být na Seznam zapsána, a to v mezinárodním kontextu. V druhé řadě pak hodnocení probíhá přímo v místě samém a je zaměřeno jednak na autenticitu památky, jednak i na její integritu a otázky předloženého management planu. Toto kolo má pro proces zapsání památky na Seznam stěžejní význam a je zásadně nejzdlouhavější. Oficiální návštěva je zpravidla následována sérií neoficiálních tajných kontrol, kdy se vyslanci UNESCO zdržují na místě pouze jako běžní turisté a získávají další informace a podklady. Výsledkem jsou důvěrné dokumenty, které nejsou přístupné veřejnosti.

Sekretariát v průběhu března zapracuje k hodnocení poradních orgánů UNESCO i hodnocení dalších nevládních organizací a veškeré závěry postoupí Výboru i dotčeným státům. V červnu Výbor s konečnou platností rozhodne o předložených nominacích na základě doporučení sekretariátu a doplňkových informací od státu včetně komentářů od ICOMOS, respektive IUCN, a zařadí je do čtyř kategorií:

- statky, které zapíše na Seznam světového dědictví,
- statky, které nezapíše,
- statky, jejichž posouzení se odkládá a
- statky, kde se posouzení odkládá, poněvadž jsou nutné doplňkové informace.

Statky, jejichž návrhy jsou zamítnuty, již nikdy nemohou být znovu navrženy (ledaže by došlo k např. novým objevům).

Pokud chce stát navrhnout rozšíření již zapsaného statku, musí postoupit stejnou proceduru jako při předkládání zcela nové nominace, ovšem tyto návrhy se nepočítají do maximálního počtu 45 nominací pro jedno zasedání Výboru.⁴³

3.3 Vyřazení zapsané památky ze Seznamu světového dědictví

Jestliže je zapsaná pamětihodnost ohrožena, stát, na jehož území se nachází, by měl informovat sekretariát Výboru, který danou situaci zhodnotí, případně si vyžádá hodnocení poradních organizací (ICOMOS, IUCN, ICCROM). Předsednictvo Výboru následně může rozhodnout, že se nejedná o ohrožení a nic nemusí být podniknuto, nebo se domnívá, že statek je skutečně ohrožen, ale ne do takové míry, aby jej bylo nutné vyřadit ze Seznamu, pokud stát učiní v určité době nutná opatření.

V případě, že u památky dojde ke ztrátě těch vlastností, pro které byla zapsána na Seznam světového dědictví, popřípadě k jejich ohrožení činností člověka, kdy dotčený stát neučinil v dané době potřebná nápravná opatření, může následovat vyškrcnutí památky ze Seznamu světového dědictví. Výbor musí v tomto případě vždy rozhodnout dvoutřetinovou většinou svých členů. Poprvé bylo tohoto nástroje využito v roce

⁴² *Procedura zapisování památek na Seznam světového dědictví UNESCO* [online]. 2012, [cit. 2012-07-02]. Dostupné na World Wide Web: <http://www.mkr.cz/cz/zpravodajstvi/dotazy/procedura-zapisovani-pamatek-na-seznam-svetoveho-dedictvi-unesco-138338/tmplid-228>.

⁴³ Směrnice Organizace spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu 2011/01/WHC k provádění Úmluvy o ochraně světového dědictví. World Heritage center [cit. 31. 7. 2012]. Dostupné z: http://rapidlibrary.com/files/smernice-k-provadeni-umluvy-pracovni-verze-2008-www-doc_ulcf8xxtfti89on.html.

2007, kdy došlo k vyškrtnutí Ománské rezervace z důvodu zásadního zmenšení její velikosti, a v roce 2009 byly tímto způsobem vyškrtnuty německé Drážďany kvůli stavbě mostu přes Labskou nížinu.⁴⁴

4 Seznam světového dědictví v ohrožení

Pokud Výbor shledá, že se některá památka zapsaná na Seznamu světového dědictví nachází v ohrožení, existuje možnost památku zanést na Seznam světového dědictví v ohrožení, který vznikl, aby informoval veřejnost o konkrétních problémech ohrožující světové dědictví a upřel tímto směrem mezinárodní zájem. Využívání Seznamu světového dědictví v ohrožení má zároveň vybízet zainteresované státy k rychlejšímu přijetí nápravných opatření, aby z něj mohly být statky, které spravují zase odebrány, neboť na rozdíl od Seznamu světového dědictví není účast na něm nikterak prestižní záležitostí.

Na druhou stranu pro památku, která byla shledaná ohroženou lze mnohem snadněji a rychleji získat finanční nebo technickou pomoc (Výbor podle Úmluvy musí věnovat podstatnou část prostředků Fondu světového dědictví na financování pomoci pro statky světového dědictví, zapsané na Seznamu světového dědictví v ohrožení) a zajistit tak její opravu, popř. zaštitění před dalšími neblahými vlivy nastalého nebezpečí.⁴⁵

K dnešnímu dni je na Seznamu světového dědictví v ohrožení zapsáno 44 památek v 31 zemích⁴⁶, z toho 22 památek kulturního charakteru a 22 památek přírodních⁴⁷.

Nebezpečí a jejich negativní dopady, které ohrožují integritu statku, navíc musí být možné napravit na základě lidského zásahu. V případě kulturních statků mohou být faktory nebezpečí vyvolávány přírodními jevy nebo lidským působením, zatímco v případě přírodních statků je většina faktorů dána působením člověka - stává se jen zřídka, aby faktor přírodního původu (např. epidemie) ohrožoval celistvost statku.

5 Závěr

V souvislosti s ničivými dopady první a druhé světové války, které značnou část světového dědictví poškodily, se dnes stále více rozvíjí mezinárodní spolupráce na tomto poli, která se snaží v co nejširším měřítku koordinovat a iniciovat ochranu světového dědictví. Nejdůležitější organizací zabývající se touto činností je UNESCO, které za více než šedesát let své existence vytvořilo nejen obecné zásady pro řádnou péči o světové dědictví, ale především systém multilaterálních mezinárodních smluv, které ji v globálním měřítku umožňují.

Přesto celá koncepce světového dědictví a jeho mezinárodní ochrany čelí v posledních letech kritice. Do budoucna lze navíc očekávat i další negativní vlivy: stále silnější tlak globalizace a bezohledného turismu spolu s problémy spojenými s ozbrojenými konflikty či zhoršujícím se stavem životního prostředí. UNESCO proto musí s těmito problémy počítat a v blízké budoucnosti přehodnotit dosavadní postup. Stále silnější bude i vnější tlak na Výbor při přijímání památek na Seznam.⁴⁸

⁴⁴UNESCO vyškrtlo Drážďany ze Seznamu světového dědictví [online]. C2009. [cit. 2013-10-02]. Dostupné na World Wide Web.:http://www.lidovky.cz/unesco-vyskrtlo-drazdany-ze-seznamu-svetoveho-dedictvi-pkv-/zpravy-svet.asp?c=A090625_210602_ln_zahranici_ter.

⁴⁵*World Heritage in Danger* [online]. last revision 24th of March 2011 [cit. 2012-07-03]. Dostupné na World Wide Web: <http://whc.unesco.org/en/158>.

⁴⁶Nejde nutně jen o rozvojové státy – na Seznamu světového dědictví v ohrožení jsou i loděnice v Liverpoolu či národní park Everglades v USA. Více zde: <http://whc.unesco.org/en/danger/>.

⁴⁷*List of World Heritage in Danger* [online]. [cit. 2012-07-03]. Dostupné na World Wide Web:<http://whc.unesco.org/en/danger>.

⁴⁸Spekulace se již objevují: <http://www.literarky.cz/kultura/ohlednuti/885-zvlada-unesco-chranit-svtove-pamatky>.

Od přijetí prvních dokumentů mezinárodní památkové péče došlo k mnoha změnám v této oblasti a vývoj se zrychluje. Stěžejní zůstává však stále stejná myšlenka: **Minulé generace nám předaly dědictví nedocenitelné hodnoty patřící celému lidstvu a přes všechny rozepře jej musíme zachovat. Je to naše povinnost vůči všem následujícím generacím.**

6 Poděkování

Rádi bychom na tomto místě poděkovali Mgr. Michalu Benešovi, za jeho cenné rady a připomínky, kterými přispěl k tomuto dokumentu, jehož podstatná část vznikla během jeho aktivní patronace UNESCO na Modelu OSN XVIII. ročníku Pražského studentského summitu.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Literatura

BANDARIN, Francesco. World Heritage – Challenges for the Millenium Foreword. 1st edition. Paris : UNESCO World Heritage Centre, 2007. 9 p.

FRIČOVÁ, Vítězslava. Ochrana světového kulturního dědictví v rámci UNESCO: diplomová práce. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2003. 73 l., 12 l. příl. Vedoucí diplomové práce Jana Dudová.

HROMADA, Václav. Mezinárodní formy spolupráce v oblasti ochrany a regenerace kulturních hodnot: bakalářská práce. Brno : Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2008. 54 l., 5 l. příl. Vedoucí bakalářské práce: Lea Vojtová.

MATSUURA, Kod'chiro. World Heritage – Challenges for the Millenium: Foreword. 1st edition. Paris : UNESCO World Heritage Centre, 2007. 7 p.

O'MEARA, David. The Aswan Dam. 1st edition. London: Faces, 2006. 23 p. ISSN: 0749-1387.

POZDÍŠKOVÁ, Natálie. Ochrana kulturního dědictví v ČR: diplomová práce. Brno : Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2011. 98 l. Vedoucí diplomové práce Jana Dudová.

RÖSSLER, M. Protecting outstanding cultural landscapes. The World Heritage Newsletter, December 1993, no. 3, p. 15.

VÁVROVÁ, Iva. Možnosti prezentace a popularizace tradiční lidové kultury na příkladu slováckého verbuňku: bakalářská práce. Praha : Vysoká škola ekonomická, Fakulta podnikohospodářská, 2012. 58 l., 10 l. příl. Vedoucí bakalářské práce Zuzana Malcová.

7.2 Elektronické zdroje

Intangible Cultural Heritage. Dostupné na World Wide Web: <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/01851-EN.pdf>.

Průřezové téma Výchova ve vztahu ke kulturně historickému dědictví [online]. [cit. 2. října 2013]. Dostupný na World Wide Web: <http://www.historickededitvi.cz/prurezove-tema-vychova-ke-vztahu-ke-kulturne-historickemu-deditvi>.

The UNESCO Convention on the Protection of the Unerwater Cultural Heritage. Dostupné na World Wide Web: http://www.unesco.org/culture/underwater/infokit_en/files/gb-2001convention-infokit%2007-2009.pdf.

World Heritage: Challenges for the Millenium. 1st edition. Paris: UNESCO World Heritage Centre, 2007. 9 p. Dostupné na World Wide Web: <http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-558-1.pdf>.

World Heritage Information Kit, World Heritage Center, Paris, 2008. Dostupné na World Wide Web: <http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-567-1.pdf>.

Všechny dokumenty přijaté UNESCO (řazené chronologicky i podle témat) lze najít zde: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=12024&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html.

Autor: Bára Bečvářová

Imprimatur: Thuy Thu Truong, Vojtěch Bahenský

Jazyková úprava: Lucie Gregůrková, Petr Vystropov, Iveta Zetochová, Jakub Kopřiva

Odborná spolupráce: Výzkumné centrum AMO

Grafická úprava: Veronika Maurerová

Nasázeno programem $\text{\LaTeX}$.

Model OSN

Vydala Asociace pro mezinárodní otázky
pro potřeby XIX. ročníku Pražského studentského summitu.

© AMO 2013

Asociace pro mezinárodní otázky,

Žitná 27, 110 00 Praha 1

Tel./fax: +420 224 813 460

e-mail: summit@amo.cz

IČ: 65 99 95 33

www.amo.cz

www.studentsummit.cz

Top partneři

Generální partner Modelu OSN

Hlavní partner Modelu OSN

Hlavní partner modelu NATO

Ministerstvo zahraničních věcí
České republiky

Model NATO is co-sponsored by
the North Atlantic Treaty Organization

Hlavní partner Modelu EU

Partner konference

Univerzitní partner

Partner zahájení

Partner jednání

Partneři Modelů

Embassy of Canada
Ambassade du Canada

Botschaft
der Bundesrepublik Deutschland
Prag

Mediální partneři

Hlavní mediální partner

Hlavní mediální partner

Partner Chronicle

**Asociace
pro mezinárodní
otázky**
Association
for International
Affairs

Pražský studentský summit
projekt Asociace pro mezinárodní otázky